

# Pannkaksbacken i Tista

## Förundersökning vid gravfältet Bärbo 16:1

Arkeologisk förundersökning

Fornlämning Bärbo 16:1

Tista 2:33

Bärbo socken

Nyköpings kommun

Södermanlands län

*Ann Vinberg*





# Pannkaksbacken i Tista

## Förundersökning vid gravfältet Bärbo 16:1

Arkeologisk förundersökning

Fornlämning Bärbo 16:1

Tista 2:33

Bärbo socken

Nyköpings kommun

Södermanlans län

*Ann Vinberg*

Utgivning och distribution:  
Stiftelsen Kulturmiljövård  
Stora gatan 41, 722 12 Västerås  
Tel: 021-80 62 80  
Fax: 021-14 52 20  
E-post: [info@kmmmd.se](mailto:info@kmmmd.se)

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2014

Omslagsfoto: Förundersökning vid Pannkaksbacken. Gravfältet Bärbo 16:1 ligger i dungen bortom schaktet. Från sydväst. Foto: Ann Vinberg.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

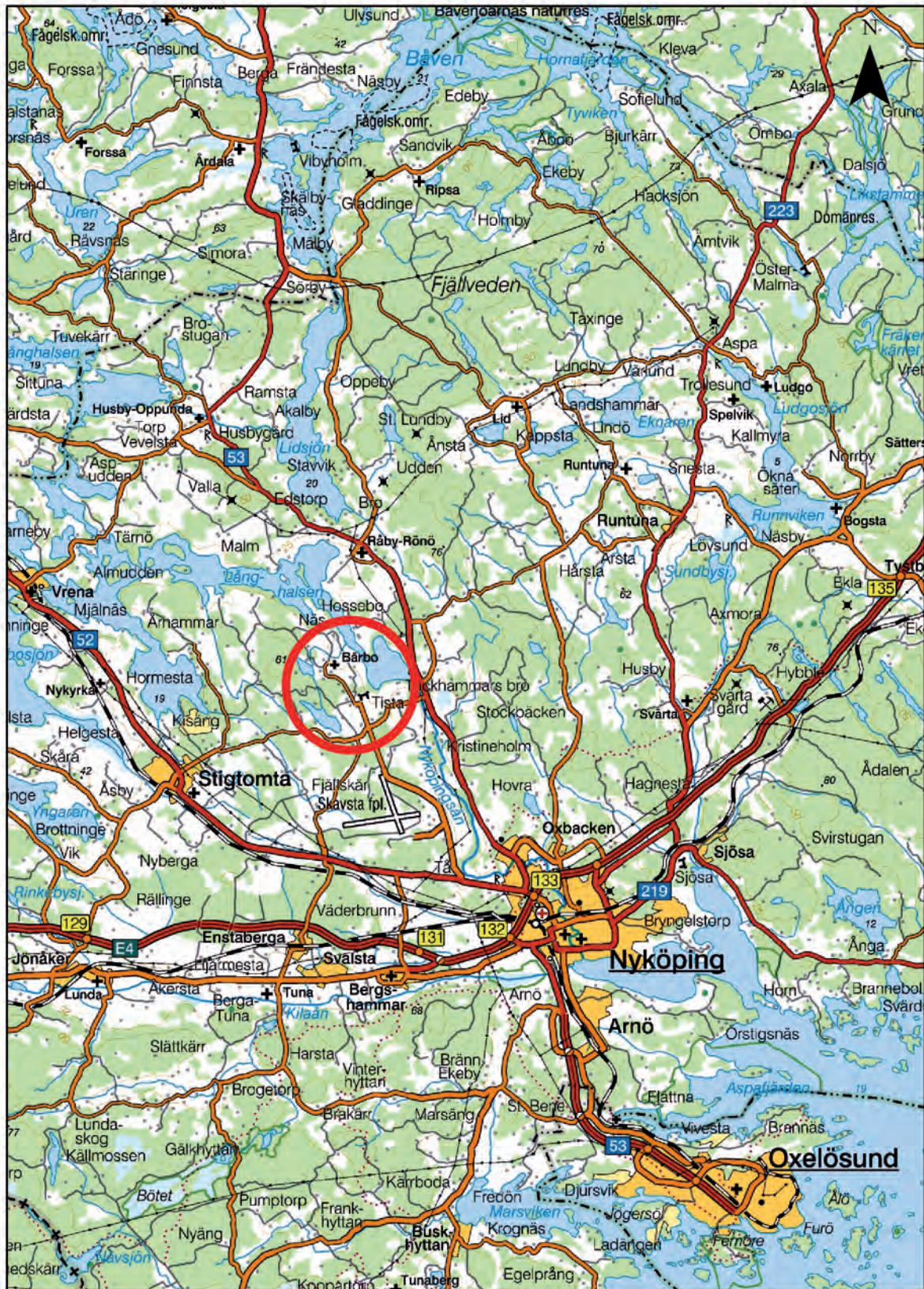
ISBN: 978-91-7453-361-3

Tryck: Just Nu, Västerås 2014.

# Innehåll

|  |    |
|--|----|
| Sammanfattning .....                       | 5  |
| Inledning.....                             | 5  |
| Bakgrund .....                             | 7  |
| Målsättning och metod.....                 | 7  |
| Undersökningsresultat.....                 | 9  |
| Referenser.....                            | 10 |
| Tekniska och administrativa uppgifter..... | 10 |
| Bilaga 1. Schaktbeskrivningar.....         | 11 |
| Bilaga 2. Fynd .....                       | 11 |





Figur 1. Förundersökningsområdet vid Pannkaksbacken i Tista, Bärbo socken, Nyköpings kommun, Södermanland, markerat på utdrag ur Översiktskartan. Skala 1:200 000.



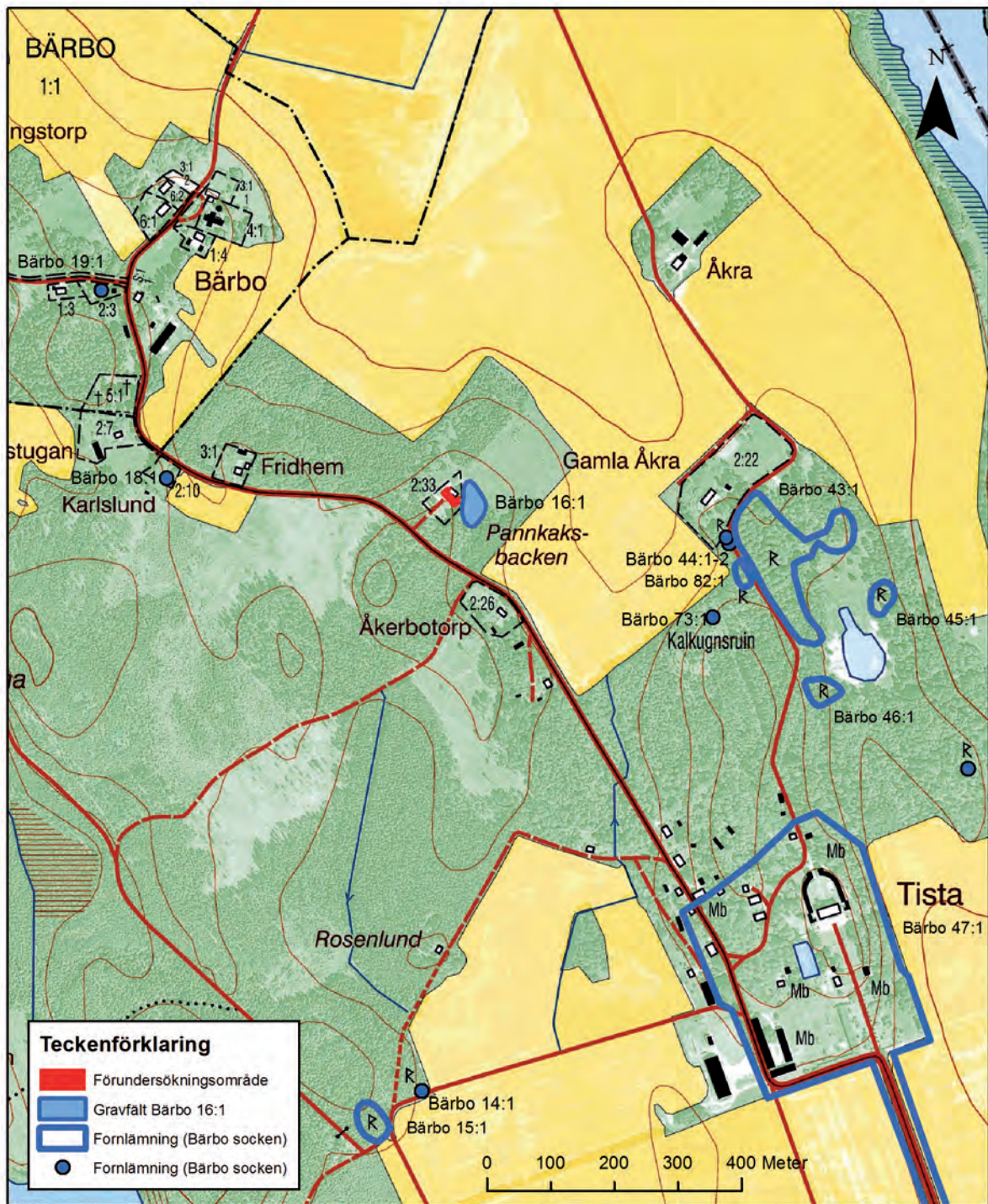
# Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård har utfört en förundersökning vid gravfältet Bärbo 16:1, Bärbo socken, Nyköpings kommun, Södermanland. Orsaken var en planerad utbyggnad av ett bostadshus inom fastigheten. Förundersökningsområdet/exploateringsområdet omfattade en cirka 550 m<sup>2</sup> stor yta belägen endast cirka fyra meter från den registrerade utbredningen för gravfältet.

Det framkom inga fornlämningar, det vill säga gravar, boplatzanläggningar eller andra lämningar av förhistorisk karaktär, i schakten. Gravfältet Bärbo 16:1 bedömdes därför ligga nedanför och öster om den höjd som huset är placerat på. Under grästorven fanns i schakten ett upp till 0,35 meter tjockt lager av mycket humös silt med fynd av porslin, glas och tegel. Lagret bedömdes vara yttäckande i området sydväst och öster om huset. I detta lager påträffades även ett avslag/skrapa<sup>2</sup> av flinta. Eftersom avslaget låg i lager med sentida fynd kan det inte knytas till någon ursprunglig kontext.

## Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård har den 18–19 augusti 2014 utfört en förundersökning i fornlämningsområdet till fornlämning Bärbo 16:1 enligt beslut av Länsstyrelsen i Södermanland 2014-07-10 (dnr 431-3862-2014; figur 1). Förundersökningsområdet låg inom fastigheten Tista 2:33 i Bärbo socken, Nyköpings kommun, Södermanland. Anledningen till förundersökningen var att uppdragsgivaren, Fred Wachtmeister, planerar att bygga ut flyglar vid befintligt bostadshus på fastigheten.



Figur 2. Förundersökningsområdet vid Pannkaksbacken i Tista samt intilliggande fornlämningar i Bärbo socken, Nyköpings kommun, Södermanland, markerat på utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:10 000.



# Bakgrund

Förundersökningsområdet ligger cirka elva kilometer nordväst om Nyköping och 850 meter nordväst om Tista slott (figur 2). Bärbo 16:1 är ett gravfält med sju registrerade gravar, två högar och fem stensättningar, inom en 70×35 meter stor yta. I den största stensättningen finns en källare.

Fastigheten Tista 2:33 ligger direkt väster om den registrerade utbredningen för gravfältet Bärbo 16:1. Bostadshuset på fastigheten ligger på en höjd, cirka 40 meter över havet, och mellan denna höjd och de synliga gravarna på gravfältet finns en svacka. Förundersökningsområdet/exploateringsområdet omfattade en 34×19 meter stor yta, cirka 550 m<sup>2</sup>, huvudsakligen belägen på husets sydvästra långsida, men även utmed gavlarna. Ytan låg knappt 4 meter från gravfältets gräns. Marken utgjordes av plan tomtmark med gräsmatta. I den östra delen sluttande marken åt öster och nordost, mot gravfältet.

På de ekonomiska kartorna anges platsens namn som Pannkaksbacken (figur 2 samt J133-9h4c60 Bärbo). Enligt en uppgift nedtecknad i Ortnamnsregistret 1933 är detta ett namn på vägbacken intill (Institutet för Språk och folkminnen). Namnet ska ha tillkommit efter en händelse under ”det stora nordiska kriget” när ryssarna brände Nyköping. En del av befolkningen flydde då hit, slog läger och lagade pannkakor här!

# Målsättning och metod

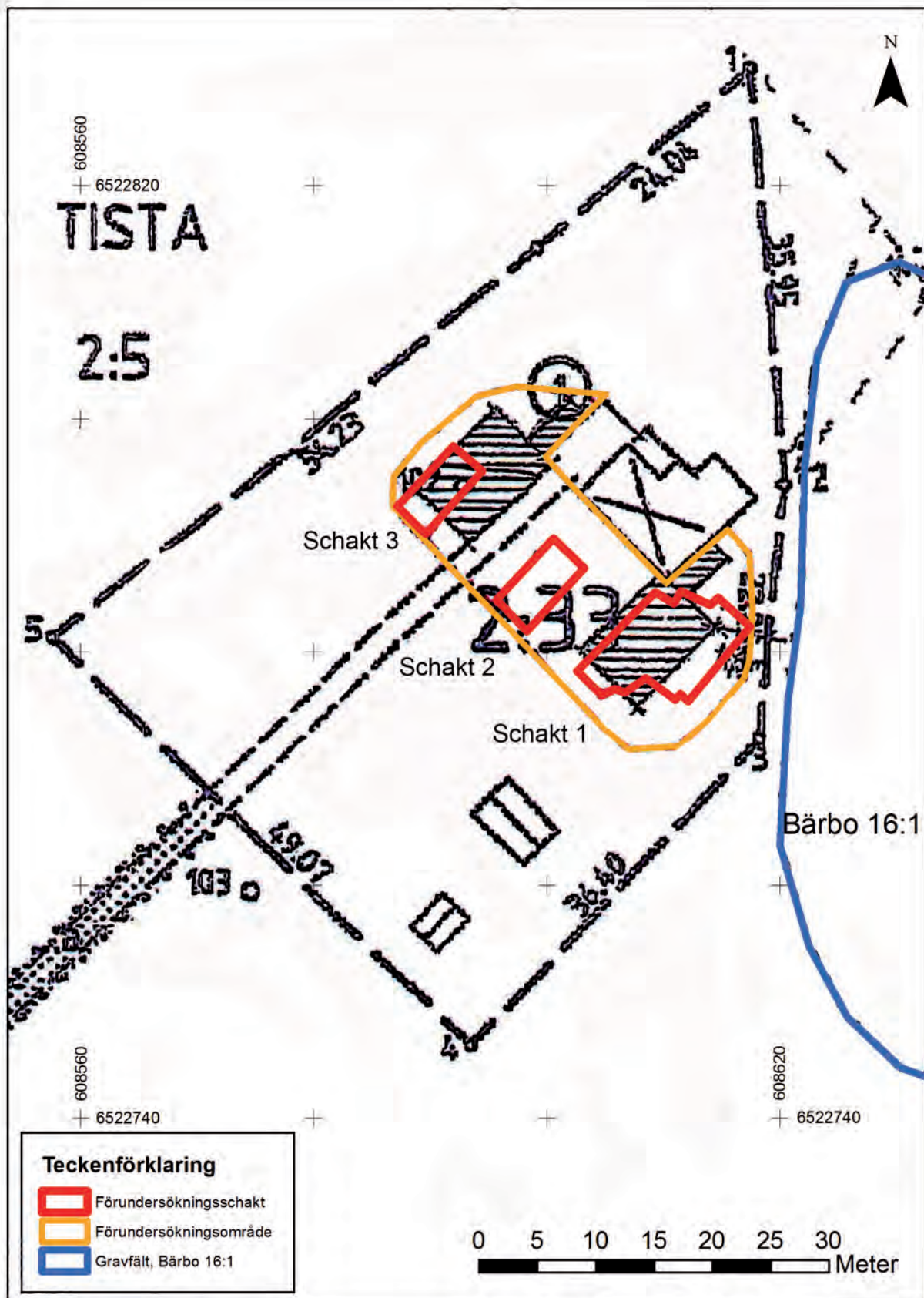
Förundersökningens målsättning var att avgränsa fornlämningen Bärbo 16:1 västerut, för att klargöra om gravar eller andra anläggningar/kulturlager fanns inom området samt att fastställa lämningarnas omfattning och karaktär.

Delar av förundersökningsområdet avbanades med maskin och rensades. Tre schakt grävdes, sammanlagt 133 m<sup>2</sup>, det största i området närmast gravfältet i öster (figur 3–4). Eftersom inga lämningar framkom i schakten har dessa sedan beskrivits, fotograferats och dokumenteras med digital inmätning (GPS, nätverks-RTK).

Efter önskemål från uppdragsgivaren gjordes sedan endast en mycket begränsad igenfyllnad av schakten.



*Figur 3. Undersökning av schakt 1. Andrea Jäderlund mäter. Från nordost. Foto: Ann Vinberg.*



Figur 4. Schaktplan för förundersökningen vid gravfältet Bärbo 16:1. Bakgrundkartan (något redigerad) visar befintligt bus samt planerad utbyggnad (skrafferade ytor). Skala 1:500.



# Undersökningsresultat

I de tre schakt som grävdes fanns under grästorven ett upp till 0,35 meter tjockt lager av mycket humös silt med stenar och inslag av porslin, glas och tegel (figur 5). Detta bedömdes vara ett yttäckande lager som fanns sydväst och öster om huset och som bestod av både avsatta och delvis påförda och/eller omlagrade massor. I områdets östra del har man med hjälp av lagret, samt enstaka större stenar och block, fyllt ut i slutningen för att jämna till markytan utanför huset.

Under det humösa siltlagret fanns morän. På flera ställen fanns gropar efter stora stenar och block. Dessa block låg i tomtens sydvästra kant och uppgavs ha flyttats någon gång under de senaste åren.

I den norra delen av det största schaktet (schakt 1) påträffades, i det omlagrade humösa siltlagret, ett avslag/skrapa? av flinta (F1). Detta föremål är gråbrunt i färgen, 66×53×12 millimeter stort och väger 40,5 gram. Det har en slagbula och på den ena kanten finns rester av krusta, men även möjliga retuscher och nötningsspår. Eftersom avslaget låg i lager med sentida fynd kan det inte knytas till någon ursprunglig kontext.

Det framkom inga fornlämningar, det vill säga gravar, boplatzanläggningar eller andra lämningar av förhistorisk karaktär, i schakten. Det fanns heller inga säkra tecken på att fornlämningar förstörts och tagits bort inom området i samband med äldre markarbeten. Gravfältet Bärbo 16:1 bedöms därför ligga nedanför och öster om den höjd som huset är placerat på.



Figur 5. Östra delen av schakt 1. I dungen bortom schaktet ligger gravfältet Bärbo 16:1. I bakgrunden syns sjön Långhalsen. Från sydväst. Foto: Ann Vinberg.



# Referenser

## Kart- och arkivmaterial

### Lantmäteriet

J133-9h4c60 Bärbo: Ekonomiska kartan, år 1958.

### Institutet för Språk och folkminnen

Ortnamnsregistret

## Tekniska och administrativa uppgifter

|                                  |   |
|----------------------------------|---|
| KM projektnr:                    | 14080   |
| Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum: | 431-3862-2014, 2014-07-10   |
| Undersökningsperiod:             | 18–19 augusti 2014  |
| Exploateringsyta:                | 550 m <sup>2</sup>  |
| Personal:                        | Ann Vinberg och Andrea Jäderlund  |
| Belägenhet:                      | Tista 2:33, Bärbo socken, Nyköpings kommun,<br>Södermanlands län och landskap     |
| Ekonomisk karta:                 | J133-9h4c60 Bärbo   |
| Koordinatsystem:                 | Sweref 99 TM  |
| Koordinater:                     | 6522780/608610 (N/E)  |
| Höjdsystem:                      | RH2000  |
| Inmättningsmetod:                | GPS, närverks-RTK   |
| Dokumentationshandlingar:        | Sex digitala fotografier förvaras hos Antikvarisk-<br>topografiska arkivet (ATA). |
| Fynd:                            | Fyndet, F1, förvaras på KM i väntan på beslut om<br>fyndfördelning.               |

## Bilaga 1. Schaktbeskrivningar

| Schakt | Storlek, djup                          | Beskrivning  |
|--------|--|--|
| 1      | 13,0×8,5 meter stort; 0,55 meter djupt | Schaktet låg i områdets sydöstra del på plan mark, i den nordöstra delen sluttande åt öster och nordost.<br>Lager: 1. Grästorv, 0,05 meter tjock 2. Mycket humös silt, 0,1–0,35 meter tjock, med inslag av tegel, glas och porslin samt stenar, upp till 0,2 meter stora. I schaktets nordöstra del fanns enstaka större stenar och block, upp till 0,8 meter stora, lagda som fundament för utfyllnad i sluttningen. Mot botten av lagret, i schaktets norra del, påträffades ett avslag/skrapa? av flinta (F1). 3. Gul, siltig morän med spridda markfasta block, upp till 0,8 meter stora. Nära hushörnet, i schaktets nordvästra kant, fanns ett vertikalt cementrör som anslöt till en nedgrävning, troligen ledning, i sydöst–nordvästlig riktning ut från huset. Längs schaktets nordvästra kant togs ett gult plaströr för elkabel fram. |
| 2      | 7,25×3,7 meter stort; 0,4 meter djupt  | Schaktet låg i områdets centrala del på plan mark.<br>Lager: 1. Grästorv, 0,05 meter tjock 2. Mycket humös silt, 0,15–0,35 meter tjock, med inslag av tegel och glas samt stenar, upp till 0,2 meter stora. 3. Gul siltig morän med spridda markfasta block upp till 0,75 meter stora. Grop efter borttaget block, 1,2 meter stort.  |
| 3      | 7,15×3,35 meter stort; 0,4 meter djupt | Schaktet låg i områdets nordvästra del på plan mark.<br>Lager: 1. Grästorv, 0,05 meter tjock 2. Mycket humös silt, 0,2–0,35 meter tjock, med inslag av tegel och glas samt stenar, upp till 0,2 meter stora. 3. Gul siltig morän med spridda markfasta block upp till 0,7 meter stora. Två grop efter borttagna stenar/block, 0,45 respektive 0,7 meter stora. Intill dessa påträffades två ölflaskor.   |

## Bilaga 2. Fynd

| Fynd | Typ, material          | Storlek, vikt                  | Beskrivning   |
|------|------------------------|--------------------------------|---|
| 1    | Avslag/skrapa?, flinta | 66×53×12 millimeter; 40,5 gram | Gråbrun färg. Det har en slagbula och på den ena kanten finns rester av krusta, men även möjliga retuscher och nötningsspår. Det framkom i den norra delen av schakt 1, i lager 2, ett omlagrat, humöst siltlager tillsammans med sentida fynd. |